

קורס בתולדות הכתב | סילבוס

תשע"ה '15 - '14 קורס סמסטריאלי. המרצה- מיכל וקסלר

מטרת הקורס לסקור את תולדות הכתב והכתיבה מראשיתה בתקופה הנאוליטית ועד ימינו. הקורס יתמקד בתולדות הכתב העברי והכתב הלטיני, בהתפתחות סגנונות קליגרפיים שונים והתפתחות הטיפוגרפיה מאז המצאת הדפוס. בקורס ידונו ההקשרים התרבותיים הרחבים של תופעת הכתב והדפוס: השתנות צורת החשיבה בתרבויות שונות כפי שהיא משתקפת בכתב שלהן, גישות תאולוגיות ומיתיות שונות, הסתרה והצפנה ומשמעותן החברתית, שאלות מגדריות, טכנולוגיות, כלכליות ופוליטיות.

להלן סדר ההרצאות בקורס-

סמסטר א'	
1	ראשית הכתב: היווצרות הכתב העברי והכתב הלטיני עד המאה הראשונה לספירה- מכתב החרטומים ועד האות הרומית, הכתב היהודי, המגילות הגנוזות, עמוד טריאנוס
2	הכתב בימי הביניים: המצאת הרווח, מהמיניסקול ועד האות הגותית, תווים מוזיקליים, הסגנון הספרדי והאשכנזי בכתב העברי
3	מהפכת הדפוס: סיפורו של גוטנברג, הדפוס ומושגי יסוד בטיפוגרפיה, האינקונבולה, תחיית הכתב הלטיני, חותכי האותיות הראשונים- אלדוס, ז'נסון וראשית הדפוס העברי
4	עיצוב כתב בעידן המהפכות: מהמאה ה-18 ועד המהפכה התעשייתית- פורנייה לה-ז'ון, Romain De Roi, משפחת דידו, בודוני, קסלון ובסקרויל
5	בין התקופה היקטוריאנית למודרניזם: מיכון הדפוס, עיצוב אותיות לעולם הפרסום, טיפוגרפיה ויקטוריאנית והתשובה של תנועת הארטס אנד קראפטס- ויליאם מוריס, רודולף קון, פרדריק גאודי, ליטוגרפיה וראשית האר-נובו, פרנק ריהל
6	כתב בתחילת המאה העשרים כחלק מתנועות האוונגרד (א): הזצסיון (אלפרד רולר), צ'רלס מקינטוש, פוטוריזם ואר-דקו, קונסטרוקטיביזם
7	כתב בתחילת המאה העשרים כחלק מתנועות האוונגרד (ב'): קונסטרוקטיביזם והנסיונות הנועזים בטיפוגרפיה עברית, דה סטיל, דאדא, הבאואוס, אותיות עבריות- מרים, חים, ספיר, אהרוני, והאותיות של פרנצ'סקה ברוך
8	הטיפוגרפיה החדשה: יאן טשיכהולד, אריק גיל ופול רנר, טיפוגרפיה בגרמניה הנאצית
9	עיצוב כתב בישראל: הפריחה הגדולה של שנות החמישים- הצבי, קורן, איתמר דוד, הדסה והנרי פרידלנדר, צבי נרקיס
10	שנות השישים והשבעים: פסיכדליה, פוסט-מודרניזם, סדר-צילום, לטרסט
11	עיצוב כתב ישראלי משנות השישים ועד היום: פרסום וגלובליזציה. אורון, יונטף, הגילדה
12	שנות ה-80 וה-90: ראשית הכתב הדיגיטלי, עיצוב כתב ניסויי ובחינה מחדש של כתבים קלאסיים
13	עיצוב כתב עכשווי: כוכבים ומגמות
14	סיכום וחזרה

הציון בקורס נקבע לפי מבחן.

ציון עובר בקורס- 60

נקודות זכות-

שעות סמסטריאליות- 2

נוכחות חובה בכל המפגשים

תולדות הכתב | קריאת חובה

ד"ר משה שפיצר (עורך) - **אות היא לעולם - קובץ מאמרים מוקדש לעיצוב האות העברית**,
משרד החינוך והתרבות, האגף לתרבות תורנית, ירושלים תשמ"א

רולאן בארת- **הנאת הטקסט / וריאציות על הכתב** (1973), רסלינג, תל-אביב, 2004

קריאת רשות

א. ספרים

אדולף לוס- **דיבור לריק, למרות הכל** (מאמרים), בבל, תל-אביב, 2004

מרשל מקלוהן- **להבין את המדיה**, בבל, תל-אביב, 2003

עדה ירדני, **ספר הכתב העברי**, כרטא, ירושלים, 1995

יוסף אוליצקי- **אמנות הדפוס**, מוזיאון הדפוס ומפעלי נייר חדרה, 1973

Philip B. Meggs, Alston W. Purvis: **Meggs' History of Graphic Design**, John Wiley & Sons, Inc, Hoboken, New Jersey, 2006

Stephan J. Eskilson - **Graphic Design - A New History**, Yale University Press, 2007

Michael Bierut, Steven Heller, Jessica Helfand, Rick Poynor (Editors): **Looking Closer 3, Vol. 3: Classic Writings on Graphic Design**, Allworth Press, with the American Institute of graphic design, New-York, 1999

Jan Tschichold: **The New Typography** (1928), translated by Rury McLean (1996)
University of California Press, 2006

Eric Gill: **An Essay on Typography** (1931), Lund Humphries LTD, London, 1998

Paul Saenger: **Space between words: the origins of silent reading**, Stanford University Press, 1997

Bringhurst Robert: **The Elements of Typographic Style**, Magnets Press, Hartley & Marks Publishers 2nd edition, 2002

Bains, Phil and Haslam, A.: **Type and Typography**, Laurence Kink Publishing, London, 2002

Daniel Berkley Updike: **Printing Types, Their History, Forms and Use**, Dover Publication Inc. New-York, 1980

Sebastian Carter: **20th Century Type Designers**, Lund Humphries, Hampshire, 2002

Josef Naveh: **Early History of the Alphabet**, Magnets Press, The Hebrew University, Jerusalem, 1997

Gerrit Noordzij: **The Stroke - theory of writing**, Hyphen Press, London, 2005

ב. קטלוגים

דניאלה דלל (אוצרת) - **קולקציה יודאיקה - זויה צירקסקי**, גלריה רוזנפלד, מוזיאון תל-אביב
לאמנות 2004

נורית שילה-כהן (אוצרת) - **בצלאל של שץ**, מוזיאון ישראל, ירושלים, תשמ"ג

איתי תמרי (אוצר) - **אות עברית חדשה**, הוצאת אוניברסיטת ת"א, הגלריה האוניברסיטאית,
תשמ"ה

ג. מאמרים

כל המאמרים ברשימה זו נסרקו או הוקלדו, והועלו לכתובת:
<https://copy.com/EMRrWQmFnPmVe99>

טניה רינהרט - **המרד הדאדאיסטי**, בתוך **מקוביזם למדונה: יצוג וסובייקט באמנות המאה
העשרים**, הקיבוץ המאוחד, תל אביב, 2000, עמ' 75-47

רפאל פרנק - **על אותיות דפוס וגופנים**, עם הקדמה מאת ד"ר ז'ק אדלר נערך על ידי בית
יציקת האותיות ה. ברטהולד (ברלין 1926) תורגם על ידי פרופ' משה ירון, בית הספר למדעי
המתמטיקה
הפקולטה למדעים מדויקים ע"ש בברלי וריימונד סאקלר, אוניברסיטת תל-אביב, 2003, עבור
אתר הטיפוגרפיה העברית www.tau.ac.il/~stoledo/fonts

Jack Goody and Ian Watt: **The Consequences of Literacy**, from: **Comparative Studies
in Society and History**, Vol. 5, No. 3, Cambridge University Press, 1963, pp. 304-345

Alexei Gan, Excerpt from **Constructivism** (1922)

ד. מניפסטים

כל המנשרים ברשימה זו נסרקו או הוקלדו, והועלו לכתובת:
<https://copy.com/EMRrWQmFnPmVe99>

ולטר גרופיוס - **מניפסט הבאוהאוס**, 1919 (גירסה עברית, תורגמה מתוך הגירסה האנגלית
ובעזרת הגירסה הגרמנית המקורית, מיכל וקסלר, 2008)

תאו ואן דויסברג - **מניפסט הדה סטיל**, 1918 (גירסה עברית, תורגמה מתוך הגירסה האנגלית
שנוצרה על ידי המחברים, מיכל וקסלר, 2008)

קובץ מניפסטים ושירים דדאיסטים, 1916-1924

ג'קומו בלה ופורטונטו דפרו - **הרה-קונסטרוקציה הפוטוריסטית של היקום**, 1915 (גירסה
עברית, תורגמה מתוך הגירסה האנגלית ובעזרת הגירסה האיטלקית המקורית, מיכל וקסלר,
2008)

קטעים מתוך המניפסטים הפוטוריסטיים, תורגמו מאנגלית על ידי ד"ר רות מרקוס, מתוך
הספר - Apollonio, U., (Editor) **Futurist Manifestos**, Thames and Hudson, London, 1973

Fortunato Depero: **Outline of the Art of Advertising Design** (1929), from: Michael
Bierut, Steven Heller, Jessica Helfand, Rick Poynor (Editors): **Looking Closer 3, Vol. 3:
Classic Writings on Graphic Design**, Allworth Press, with the American Institute of
graphic design, New-York, 1999